

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

THE CURRENT STATE OF RESEARCH INTO THE PROBLEMS OF ENSURING STATE SECURITY AND PUBLIC ORDER

У статті визначено та обґрунтовано особливості дослідження проблем забезпечення державної безпеки та громадського порядку в сучасних умовах. Доведено, що у процесі становлення соціально-економічних відносин побудованих на людодцентризмі змінюється розуміння сил системи державної безпеки та громадського порядку як функціонування особливих публічних інститутів, які, надають специфічні послуги всьому суспільству, та орієнтовані на задоволення відповідних соціальних потреб у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку (боротьба із організованою злочинністю та тероризмом; підтримка населення в надзвичайних ситуаціях або техногенних катастроф; забезпечення ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; військова оборона; забезпечення захисту прав та свобод громадян та інші). Послуги, які надаються інститутами органів публічної влади у сфері державної безпеки та громадського порядку, належать до так званого суспільного товару. Тобто їх специфічними особливостями є неринковий та нематеріальний характер. Насамперед це пояснюється тим, що органи влади, діяльність яких орієнтована на забезпечення державної безпеки та громадського порядку є некомерційними структурами, а тому, споживання таких послуг не залежить від рівня платоспроможності кінцевих споживачів (або ж членів суспільства), адже їх виробництво безпосередньо стимулюється та оплачується за рахунок коштів відповідних бюджетів. Запропоновано структуру системи інституційного забезпечення управління державною безпекою та громадським порядком. Доведено, що безпека є складовою умовою життєдіяльності особи, загалом суспільства і держави, дозволяючи цим самим зберігати всі можливі накопичені цінності як певна гарантія перспективної можливості їх сталого розвитку. Під антикорупційною політикою забезпечення державної безпеки та громадського порядку запропоновано розглядати комплекс взаємопов'язаних організаційно-адміністративних, соціально-економічних, політико-правових та культурно-моральних форм управління впливу інститутів публічної влади та громадськості на уникнення, попередження, мінімізацію, подолання корупції у суспільстві, як головного чинника, забезпечення державної безпеки.

Ключові слова: управління, громадський порядок, державна безпека, антикорупційна політика, сталий розвиток.

The article defines and substantiates the peculiarities of the study of the problems of ensuring state security and public order in modern conditions. It is proved that in the process of formation of socio-economic relations built on people-centrism, the understanding of the forces of the system of state security and public order as the functioning of special public institutions, which provide specific services to the entire society and are oriented towards meeting relevant social needs in the sphere of state security and protection of public order (the fight against organized crime and terrorism; supporting the population in emergency situations or man-made disasters; ensuring the liquidation of the consequences of emergency situations; military defense; ensuring the protection of the rights and freedoms of citizens, and others). Services provided by institutions of public authorities in the field of state security and public order belong to the so-called public goods. That is, their specific features are non-market and immaterial nature. First of all, this is explained by the fact that the authorities whose activities are aimed at ensuring state security and public order are non-commercial structures, and therefore, the consumption of such services does not depend on the level of solvency of end consumers (or members of society), because their production is directly stimulated and paid for at the expense of funds from the respective budgets. The structure of the system of institutional support for the management of state security and public order is proposed. It has been proven that security is an integral condition for the vital activity of an individual, society and the state in general, thereby allowing to preserve all possible accumulated values as a certain guarantee of the prospective possibility of their sustainable development. Under the anti-corruption policy of ensuring state security and public order, it is proposed to consider a complex of interconnected organizational-administrative, socio-economic, political-legal and cultural-moral forms of management influence of institutions of public power and the public on avoiding, preventing, minimizing, overcoming corruption in society, as the main factor, ensuring state security.

Key words: management, public order, state security, anti-corruption policy, sustainable development.

УДК 351:862.44
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2020.20.36>

Вакулук В.В.

здобувач наукового ступеня кандидата наук, Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

Постановка проблеми. Дослідження безпекових питань були є та постійно будуть актуальними для різних країн світу. Проведений аналіз наукової літератури з питань державної безпеки починаючи ще від стародавніх часів й закінчуючи сучасністю засвідчив про поступові зміни змісту та підходів до визначення «державної безпека», форм і методів її забезпечення, захисту у відповідності до чин-

ного законодавства. Практично до середини XIX ст. сутність державної безпеки розглядалась у контексті військової сили, могутності армії, забезпечуючись насамперед на засадах військових методів, тим самим імплементавши в зміст державної безпеки практично тотожні характеристики військової безпеки. Вже наприкінці XX ст. зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу та інноваційних

інформаційних технологій суспільство практично усвідомило перспективну важливість аспектів публічного управління державною безпекою. Таким чином сучасний стан дослідження проблем державної безпеки характеризується сукупністю підходів до її представлення. Тому загальне визначення «безпеки» використовується до значної кількості процесів, адже специфічні характеристики безпеки певного соціального суб'єкта, які представляють, насамперед, «відсутність небезпеки», також сприяють представленню цього поняття на рівні різних сфер господарювання. Деякі науковці пов'язують безпеку із такими категоріями, як держава, суспільство, громадяни, управління тощо. У свою чергу безпека з моменту становлення людства є головною потребою людини та як суспільно-політичне, культурне й управлінське поняття представляється у вигляді життєвої спроможності для конкретних соціальних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Положення загальної теорії національної безпеки досліджувалися в роботах С. Степашина, А. Васильєва, В. Абрамова, С. Бартенева, А. Буркіна, С. Мовчанівського, А. Панаріна, які розглянули поняття державної безпеки, а також теоретико-правові аспекти щодо її забезпечення.

Мета статті полягає в обґрунтуванні проблем забезпечення державної безпеки та громадського порядку в сучасних глобалізаційних умовах.

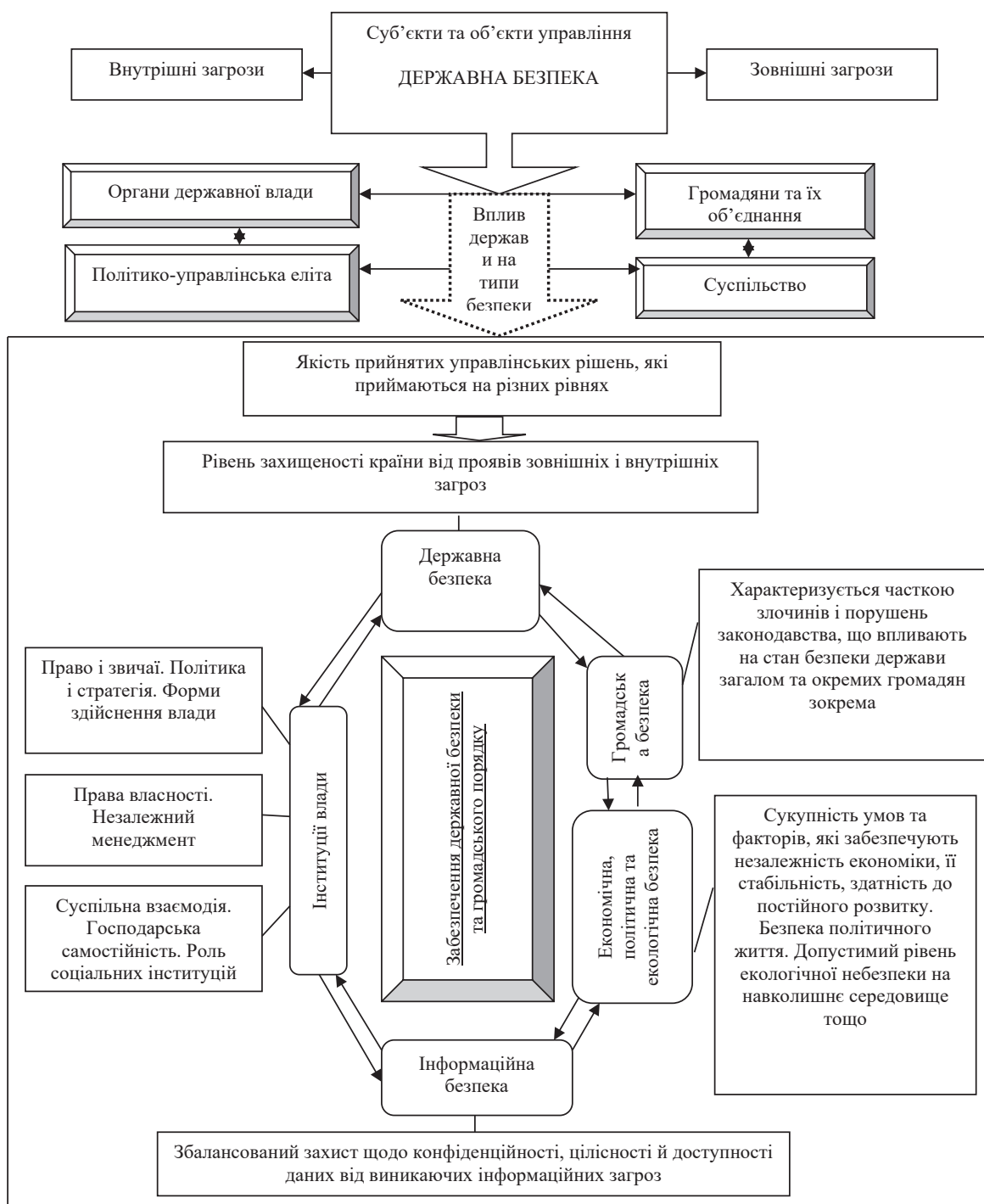
Виклад основного матеріалу. Основою політики забезпечення безпеки у радянські часи була покладена комуністична доктрина, згідно до якої інтереси особи та суспільства безпосередньо підпорядковуються інтересам держави. Після заміни царської ідеології на так звану марксистську також не змінились погляди на забезпечення державної безпеки. Тобто держава, як і раніше, була головним об'єктом та суб'єктом безпеки, а специфічна властивість особистості та суспільства не розглядалися як важливі. Таким чином, представляючи державну безпеку як ключову для поняття безпеки загалом, то визначали як відсутність небезпеки. Тому низка вчених, стверджувала, що «Безпека це відсутність небезпеки, або її збереження й надійність». Урегульовуючи дану проблему, варто зауважити, що державна безпека формує цілісну систему тільки умовно, адже вона стосується різних сфер життєдіяльності всього суспільства: соціально-політичної, економічної, управлінської, науково-технічної й інших. Дослідження проблеми безпеки тільки з позицій й пріоритетів державних інтересів примен-

шує рівень теоретичних надбань, насамперед в аспекті сприяння безпеки кожного індивіда та суспільства загалом.

В сучасних умовах, коли нові виклики потребують від держав нагальних й легальних зусиль для уникнення загроз різного порядку та враховуючи постійно мінливі суспільно-політичні умови розвитку України, так й поза її межами, які безпосередньо впливають на забезпечення державної безпеки, тому на думку автора, поняття безпеки може бути більш доцільним, якщо розглядати його у контексті оцінки стану й умов щодо захищеності важливих для життя інтересів індивіда (громадянина), держави загалом, які належним чином гарантують, враховуючи можливий вплив внутрішніх та зовнішніх загроз, виживання й подальший стійкий розвиток [1-3]. У контексті дослідження особливостей забезпечення державної безпеки ключове значення має також її структура й інституційна складова, яка належним чином впливає на форми, методи та систему ідентифікації, попередження та нейтралізації дії факторів, які становлять загрозу державній безпеці. Схематично структура системи інституційного забезпечення управління державною безпекою та громадським порядком нами представлена на рис. 1.

Зазвичай, джерела, які представляють загрозу державній безпеці, на думку автора, представляються, державними кордонами та поділяються на внутрішні й зовнішні. Відповідно, зовнішня безпека – це певний рівень захищеності національних інтересів, культурних й духовних цінностей та способу життя від виникаючих загроз, які виникають ззовні відносно держави. Сьогодні також існує значна кількість проблем зовнішньої безпеки до яких відноситься тероризм, зміна клімату, різні епідеміологічні загрози, злочинність та інші, які в масштабі лише однієї країни практично неможливо вирішити. Підтвердженням тому є світова пандемія COVID-19. Таким чином при забезпеченні зовнішньої безпеки доцільно шукати балансу інтересів саме з іншими країнами. У свою чергу внутрішню безпеку деякі науковці розглядають як рівень «захищеності безпосередньо національних інтересів, цінностей та способу життя від виникаючих загроз, які походять від осіб, дій та об'єктів управлінням держави».

Враховуючи вищевикладене вважаємо, що більш прийнятним доцільно вважати представлення внутрішньої безпеки як певного стану нормального функціонування всіх інститутів державного управління, громадянського суспільства та органів публічної влади, на результативність яких впливають не дієві інструменти держав-

Рис. 1. Структура системи інституційного забезпечення управління державною безпекою та громадським порядком

Джерело: авторська розробка

ного регулювання економіки, розбіжності в поглядах між політичними силами, суттєве зниження якості й рівня життя населення та постійне зростання злочинності [4-5].

З точки зору науки державного управління, поняття державної безпеки доцільно визначати, як загально концептуальне, яке можливо використовувати на рівні правового регулю-

вання міжнародних відносин, та вдосконалення національного законодавства. Отже, державна безпека розглядається як підтримуваний стан для міжнародних відносин, впливає на національні правовідносини, та може використовуватись як у міжнародному, так й державному регулюванні. Таким чином, державну безпеку варто розглядати, враховуючи

зміст комплексного державно-управлінського й соціально-економічного явища безпеки, у контексті функціонування трьох сфер розвитку суспільства – живої природи, сформованою людиною та результатів життєдіяльності. Даний підхід підтверджується тим, що загалом управління та зокрема державне управління як важлива передумова для життєдіяльності суспільства (держава також представлена, як суспільна інституція) функціонує в середовищі сформованою людиною, в різних живих організаціях (природних системах) та суспільстві загалом (різних соціальних системах), що взаємопов'язані й взаємозалежні один з одним. У даному аспекті загальне визначення безпеки має розглядатися як певна захищеність загалом матеріального світу та людського суспільства щодо впливу негативних явищ різного характеру, а об'єктами безпеки відповідно виступає природа і суспільство. За об'єктною характеристикою безпеку можна систематизувати за такими групами: безпека життєдіяльності людини (особиста та майнова безпека), навколишнього природного середовища (екологічна безпека) та державна безпека. Вважаємо логічним, що всі ці види безпеки є між собою взаємопов'язаними та взаємозалежними, адже, насамперед, в них ключовим елементом є саме людина, також безпека є загальною та неподільною.

Тому безпеку існування людини варто розглядати, як стан захищеності життя людини як певної біологічної істоти, різних її фізіологічних потреб, що є природними, від прояву негативних явищ, які можуть зашкодити її життю й здоров'ю, та її майна. Така безпека забезпечується безпосередньо дотриманням кожною людиною різних інстинктивних або ж сформованих досвідом правил поведінки для життя і побуту (наприклад пожежна безпека, екологічна безпека, безпека праці й інші). Так, під екологічною безпекою визначається стан захищеності кожною людиною й навколишнього середовища від впливу негативних факторів різного роду природного й техногенного характеру.

Так, як предметом нашого дослідження є державна безпека, під якою розглядається стан розвитку кожною людиною як соціального суб'єкта. Висновок, який походить із представленої сентенції, полягає, насамперед, у тому, що безпека є складовою умовою життєдіяльності особи, загалом суспільства і держави, дозволяючи цим самим зберігати всі можливі накопичені цінності як певна гарантія перспективної можливості їх сталого розвитку.

Варто також звернути увагу на конкретизацію змісту поняття “державна безпека”: якщо

значна кількість досліджень представляла забезпечення державної безпеки в контексті захисту соціально-економічних інтересів держави, то з плином часу актуальності набуває визначення особливостей та напрямів захисту соціально-економічних інтересів кожної особи (громадянина) й суспільства загалом. Тобто визначення державної безпеки набуло персоніфікованого характеру, орієнтуючись на суб'єктні відносини та потреби. Даний підхід представлено також в новій редакції Закону України “Про національну безпеку України”, що відповідає викликам сучасності, адже, як свідчить еволюційний досвід, акцентування уваги лише на інтересах держави, стану розвитку економічного й військового потенціалу і відповідно підпорядкування визначеним загальнодержавним цілям інтересів особистостей (громадян) та суспільства загалом сприяє суттєвому загостренню соціальної ситуації, формуванню національних конфліктів, що призводить до різного роду дезінтеграційних трансформацій [6-7].

Отже, в умовах постійного впливу різноманітних загроз та небезпек, у тому числі й корупційних, що є парафразами для державної безпеки, відбувається одночасне становлення так званого “безпечного” суспільства, яке для виживання й розвитку суттєво приділяє увагу до сфери громадського порядку. Свідченнями даного твердження є також стрімке та одночасне продукування різного роду державних та громадянських підходів до вирішення проблем корупції і державної безпеки, врахування суб'єктами влади більш ширшого спектру безпекових та антикорупційних інтересів, своєчасного прийняття ними рішень, які повинні бути схвально сприйняті як сектором безпеки, громадського порядку, так і суспільством, що повинно володіти антикорупційними навичками й компетентностями. Тому, під антикорупційною політикою забезпечення державної безпеки та громадського порядку запропоновано розглядати комплекс взаємопов'язаних організаційно-адміністративних, соціально-економічних, політико-правових та культурно-моральних форм управлінського впливу інститутів публічної влади та громадськості на уникнення, попередження, мінімізацію, подолання корупції у суспільстві, як головного чинника, забезпечення державної безпеки.

Висновки. Враховуючи результати проведеного дослідження, зробимо висновки. По-перше, до сьогодні поняття державної безпеки визначається як:

1) рівень захищеності соціально-економічних й екологічних інтересів індивіда, громадськості та держави;

- 2) практична відсутність небезпеки;
- 3) специфічна особливість (властивість) системи державного управління;
- 4) спеціалізована діяльність органів державної влади;
- 5) досягнення певного стану тощо.

По-друге, запозичений із західних дослідників термін «державна безпека» можна адаптувати до національних реалій розглядаючи лише всі фактори, що можуть впливати на безпеку. Під державною безпекою варто також розглядати стан сталого розвитку індивіда, громадянськості й загалом держави, що гарантує реалізацію і захист національних інтересів. У свою чергу, «стан сталого розвитку» представляється як становище, за якого певним чином забезпечуються дотримання всіх конституційних прав та свобод громадян, належне стійке функціонування суспільно-політичної, соціально-економічної і управлінської систем держави, суверенітет та територіальна цілісність для держави на засадах реалізації положень надійності захисту інтересів суб'єктів держави.

Державна безпека певним чином потребує системності у її розгляді, адже об'єктивною основою для науки є практична потреба комплексного освоєння й трансформації природи та суспільства. Саме вивчення особливостей системного розвитку соціально-економічних відносин, враховуючи виникнення ендогенних загроз безпеці держави, підтверджує, що певний елемент або предмет є відокремленою системою, що формується й розвивається на основі задіяння різних частин.

Варто також розрізнити систему державної безпеки та систему забезпечення дер-

жавної безпеки. Адже система державної безпеки представляється функціональною системою, яка інтерпретує динамічність процесів взаємодії інтересів суспільства й загроз таким інтересам; відповідно система забезпечення державної безпеки є організаційною системою інститутів, інституцій, фінансових ресурсів, різних організацій та громадян, які впливають на результати реалізації завдань у сфері забезпечення державної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики // Вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 527 с.
2. Вонсович О. С. Національна безпека України в умовах сучасних геополітичних змін. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2017. Вип. 24 (2). С. 18–24.
3. Глобальна та національна безпека / авт. кол. В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ при Президентові України, 2016. 784 с.
4. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
5. Смолянюк В.Ф. Системні засади національної безпеки України. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. № 2 (37). С.107–123.
6. Хойнацька Л. Основні проблеми формування нової ідеології національної безпеки сучасної України в умовах російсько-української війни. *Сторінки воєнної історії України*. 2017. Вип. 19. С. 62.
7. Ahmed S., Bick A. Trump's national security strategy. A New Brand of Mercantilism? : Carnegie Endowment for International Peace, 2017. 32 p.